

TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı Kapsamında Kilit Denetim Konularının Raporlanmasını Etkileyen Faktörler: BIST'ten Kanıtlar¹

Mehmet GÜNEŞ² Neriman YALÇIN³

Başvuru Tarihi/Submitted: 27.11.2024 Kabul Tarihi/Accepted: 24.02.2025

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Bağımsız denetim raporları, kullanıcılar için önemli bir bilgi kaynağıdır. Denetim raporlarının uygunluğunu ve kullanılabilirliğini artırmak için, 2016 yılından itibaren Kilit Denetim Konularına (KDK) ilişkin paragraflar içeren yeni bir uygulama benimsenmiştir. Buna göre, denetlenen şirketler hakkında denetçi tarafından önemli görülen konular ayrı bir paragraf halinde sunulmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’de, fiyatlar genel seviyesinin sürekli artması ile birlikte ortaya çıkan enflasyon muhasebesi uygulamasının, 2023 yılı bağımsız denetim raporlarında KDK olarak raporlandığı görülmüştür. Bu çalışma, KDK olarak raporlanan TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı kapsamındaki açıklamaları ele almaktadır. Araştırma bulguları, BIST TUM endeksinde yer alan işletmelerin bağımsız denetim raporlarında, TMS 29 standardının bir KDK olarak önemli bir yer tuttuğu, denetim prosedürlerini ve denetim raporlarını genişlettiğini ortaya koymuştur. Analizler, TMS 29 konulu KDK raporlamasının önceki yıllarda ilk sırada yer alan hasılat ve ticari alacaklar konularının önüne geçtiğini ve KDK paragraf uzunluğunu artırdığını göstermiştir. Ayrıca, şirketlerin borç oranlarının, işletme büyüklüğünün ve halka açıklık oranlarının TMS 29 konulu KDK raporlanmasında etkili finansal değişkenler olduğu da araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır. Bu çalışma özellikle, incelenen denetim raporlarında enflasyon konulu KDK’ların benzer ifadelerle ve benzer yöntemlerle ele alındığına, ilgili paragrafların birbirinden ayrılmadığına, denetim raporlarında KDK paragraflarına gereken önemin verilmediğine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: TMS 29, yüksek enflasyon, BDS 701, kilit denetim konusu (KDK)

JEL Kodu: M40

1 Bu çalışma, 12-15 Eylül 2024 tarihlerinde 21. Uluslararası Muhasebe Konferansı'nda (MODAV-ICA 2024) özet bildiri olarak sunulmuş olup, genişletilerek makale haline getirilmiştir.

2 Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman, Dr.Öğr.Üyesi, mtgunes@atu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1938-6914

3 Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Doç.Dr., nerimanyalcin@atu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2196-4779

Factors Affecting Reporting of Key Audit Issues within the Scope of TAS 29 Financial Reporting Standard in Hyperinflationary Economies: Evidence from BIST

Abstract

Audit reports are an significant source of information for users. To increase the suitability and usability of audit reports, a new practice that includes paragraphs on key audit matters (KAM) has been adopted since 2016. Accordingly, issues deemed important by the auditor regarding the companies are presented in a separate paragraph. It has been observed that the inflation accounting practice that emerged with the continuous increase in the general price level in Türkiye has been reported as KAM in the 2023 audit reports. This study examines the disclosures within the scope of TAS 29 Financial Reporting Standard in High Inflation Economies reported as KAM. The findings have revealed that TAS 29 standard has an important place as a KAM in the audit reports of the companies included in the BIST TUM, and that it has expanded audit procedures and reports. The analyses have shown that KAM reporting on TAS 29 has surpassed the revenue and trade receivables issues that were in the first place in previous years, and has increased the length of the KAM paragraphs. In addition, the results also show that companies' debt ratios, business size and free float ratios are effective financial variables in the reporting of the KAM on TMS 29. This study especially draws attention to the fact that the KAMs on inflation are addressed with similar expressions and methods, the relevant paragraphs are not separated from each other and the necessary importance is not given to the KAM paragraphs in the audit reports.

Keywords: TAS 29, hyperinflationary, TSA 701, key audit matters (KAM)

JEL Code: M40

Giriş

Bağımsız denetim raporları, denetim faaliyetlerinin çıktısı ve denetçilerin toplanan denetim kanıtlarına dayanarak vardıkları sonuçları mali tablo kullanıcılarına aktardıkları iletişim aracıdır (Filipovic ve diğerleri, 2016, s. 388). Bu iletişim aracının dış paydaşlara aktardığı mesajların ihtiyaca uygun olması, iletişimi güçlendirmesi, riskli alanlara ve açıklamalara odaklanması ve güvenceye dayalı bir ilişki ortaya koyarak kullanıcıların bilgilerini artırması kullanıcılar için önem arz etmektedir (Akdoğan ve Sünbül, 2019, s. 11).

2016 yılından itibaren işletmelerin içinde bulunduğu önemli ekonomik koşulların Bağımsız Denetim Standardı 701 (BDS, 701) gereğince kilit denetim konusu (KDK) olarak ayrı bir paragraf halinde raporlanması gerekmektedir. KDK paragrafı, kullanıcıların dikkatini, mali tablolarda sunulan veya açıklanan ve kullanıcıların mali tabloları anlamaları açısından önem taşıyan konulara odaklanmak için kullanılmaktadır (Marques ve diğerleri, 2019, s. 148; Al-mulla ve diğerleri, 2022, s. 137). KDK'lar, denetçinin mesleki yargısına göre, cari döneme ait mali tabloların denetiminde en önemli konular olarak tanımlanmaktadır (BDS, 701, s. 11).

KDK paragrafının bağımsız denetim raporlarına eklendiği tarihten bugüne kadar KDK'lar üzerinde birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan Cordos ve Fülöp (2015), Tušek ve Ježovita (2018), Karapınar ve Dölen (2020), Seebeck ve Kaya (2022), Muñoz-Izquierdo ve diğerleri (2024) ve Rousseau ve Zehms (2024), KDK raporlamasının denetim raporlama sürecinde olumlu bir etkisi olduğunu, KDK'ların denetim raporunun iletişimsel değerini artırdığını ve mali tablo kullanıcılarının, bir firmayla ilgili ana riskleri, finansal başarısızlık riskini değerlendirmek için KDK'ları kullanabileceğini ortaya koymuştur. Marques ve diğerleri (2019), KDK paragrafının açıklanmasının, denetim prosedürlerini artırdığını ve daha fazla denetçi çabası gerektirdiğini tespit etmiştir. Diğer yandan, Bédard ve diğerleri (2014), Kavut ve Güngör (2018), Segal (2019), Aktaş ve Acar (2020), Kitiwong ve Sarapaivanich (2020), Köhler ve diğerleri (2020), Coram ve Wang (2021), Zhang ve Shailer (2022), Burke ve diğerleri (2023), KDK'ların bilgilendirici bir değerden ziyade sembolik bir değere sahip olduğunu, denetim kalitesini iyileştirmediğini, denetim raporlarının iletişim değerini artırmadığını ve yatırımcıların, KDK açıklamalarını dikkate almadıklarını tespit etmiştir.

Yukarıda önemi ifade edilen kilit denetim konusu paragrafları incelendiğinde, son dönemlerde, işletmelerin mali tablolarında önemli etkileri olan ve bağımsız denetçilerin denetimleri sırasında üzerinde durmaları gereken önemli bir konu olarak enflasyon ortaya çıkmaktadır. Şirketlerin mali tabloları, fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen sürekli artışlar nedeniyle, ait olduğu tarihteki satın alma gücünü tam olarak yansıtmamaktadır. Mali tabloların yüksek enflasyonun etkisinden arındırılması ve böylece vergilendirme üzerindeki enflasyondan kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesi enflasyon düzeltilmesi uygulamalarıyla mümkün olmaktadır. Finansal tabloların yüksek enflasyondan arındırılması, işletmelerin gerçek mali durumlarını yansıtmak amacıyla finansal tabloların enflasyon etkilerine göre düzeltilmesini sağlamaktadır. Finansal tablolar üzerinde, faaliyet sonuçları, vergi matrahı ve yönetimin alacağı kararlar açısından önemli bir etkisi bulunmaktadır. Denetçilerin, denetim raporunda bu konuda yapacakları değerlendirmeler ise finansal bilgi kullanıcılarının karar alma süreçleri açısından önemlidir.

Türkiye'de 31/12/2003 tarihli Bilançoların Vergi Enflasyon Muhasebesi Uygulaması Çerçevesinde Düzeltme İşlemine Tabi Tutulması tebliği ile Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) düzenlemeleri çerçevesinde enflasyon düzeltmeleri gerçekleştirilerek finansal raporlamada kullanılmıştır. Sonrasında, 2005 yılında "International Accounting Standard 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies" standardı, "Türkiye Muhasebe Standardı 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama" standardı olarak Türkçeye tercüme edilmiştir.

2021 yılında Türkiye'de yüksek enflasyonun yeniden gündeme gelmesi ile birlikte mali tablolarda enflasyon düzeltme şartları yeniden oluşmuştur. Ancak enflasyon düzeltmesi 2023 hesap dönemi sonuna kadar ertelenmiş ve 31/12/2023 tarihli finansal tablolara uygulanmıştır. Ayrıca, 30 Nisan 2024 tarihli 560 No'lu Vergi Usul Kanunu

Genel Tebliği ile 2024 hesap döneminin birinci geçici vergi döneminde enflasyon düzeltmesi yapılmamasına karar verilmiştir. Buna göre, 2024 yılı birinci çeyreğinde enflasyon düzeltmesi uygulanmamış olmakla beraber devam eden çeyreklerde düzeltme işlemleri yapılmaktadır. Dolayısıyla, ilk olarak 2005 yılında yayımlanan ve 2023 yılı itibarıyla yeniden gündeme gelen, TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı, önemli bir ekonomik gelişme olarak bağımsız denetim raporlarında yerini almıştır. Bu çalışmada, TMS 29 standardının KDK paragraflarında nasıl ele alındığının değerlendirilmesi ve KDK olarak raporlanmasını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmanın araştırma sorusu;

Bağımsız denetim raporlarında TMS 29 standardının KDK olarak raporlanmasını etkileyen finansal ve finansal olmayan faktörler nelerdir?

Araştırma sorusuna cevap aramak üzere, nitel ve nicel analiz yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Çalışmada, denetçilerin, enflasyonun, şirketlerin mali tabloları üzerindeki etkisini nasıl belirledikleri, bu etkiyi yayınlanan denetim raporlarında KDK olarak nasıl değerlendirdikleri ve KDK raporlamalarını etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırmaya örneklem olarak BIST TİM endeksinde (finansal şirketler hariç) faaliyet gösteren ve 2023 yılı yıllık mali raporlarını yayınlamış olan tüm şirketler seçilmiştir. Araştırma bulguları, genel olarak BIST TİM endeksi işletmelerinin denetim raporlarında, TMS 29 standardının önemli bir yer tuttuğu, denetim prosedürlerini ve denetim raporlarını genişlettiği ve finansal tablo kullanıcılarının dikkatlerini yüksek enflasyona çektiği sonucuna varılmıştır. Analizler, TMS 29 konulu KDK raporlamasının önceki yıllarda ilk sırada yer alan hasılat ve ticari alacaklar konularının önüne geçtiğini, KDK paragraf uzunluğunu artırdığını göstermiştir. Ayrıca, şirketlerin borç oranlarının, işletme büyüklüğünün ve halka açıklık oranlarının TMS 29 konulu KDK raporlanmasında etkili finansal değişkenler olduğu da araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma özellikle, incelenen denetim raporlarında enflasyon konulu KDK'ların benzer ifadelerle ve benzer yöntemlerle ele alındığına, ilgili paragrafların birbirinden ayrılmadığına, denetim raporlarında KDK paragraflarına gereken önemin verilmediğine dikkat çekmektedir.

Yapılan literatür araştırmasında, yüksek enflasyon ve TMS 29 standardının, KDK olarak incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle bu çalışma, literatürde konuyla ilgili ihtiyacı karşılayacak özgün bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

Çalışmanın girişi takip eden kısmında KDK raporlamanın etkileri hakkındaki literatür değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırma yöntem ve bulgularına yer verilmiş, sonuç ve tartışma kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

Literatür İncelemesi

Çalışmada yapılan literatür araştırmasında, KDK raporlaması ile ilgili olarak hem ulusal hem de uluslararası yazında birçok çalışmaya rastlanılmıştır. Yayımlandığı 2016 yılından itibaren, BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi konusu, ilk yıllarda denetçi raporlarında açıklanan KDK sayısı, raporlanan KDK'ların tekrar sıklığı, KDK paragraflarının uzunluğu ve okunabilirliği üzerine yoğunlaşmıştır. Daha sonraki çalışmalar, KDK sayısını etkileyen faktörler, açıklanan KDK'ların denetim raporu iletişim değerini ve denetim kalitesini etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Yakın zamanda yapılan çalışmalarda ise, KDK'ların işletmelerin finansal performansına etkisinin incelendiği görülmektedir. Söz konusu çalışmalardan bazıları, önemli bulguları ile birlikte Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1

Literatür Özeti

Yazar(lar)	Bulgular
Bédard ve diğerleri (2014)	Denetçiler tarafından ek bilgilerin KDK paragrafında açıklanmasının bilgilendirici bir değerden ziyade sembolik bir değere sahip olduğu,
Brant ve diğerleri (2014)	KDK'ların raporlanmasının, yatırım kararlarını olumlu yönde değiştirme olasılıklarının daha yüksek olduğu,
Cordos ve Fülöp (2015)	KDK'ların önemli bir kavram olduğu ve bunların tanıtılmasının ve uygulanabilirliğinin denetim raporlama sürecinde olumlu bir etki yaratacağı,
Filipovic ve diğerleri (2016)	Denetçilerin denetim raporu çerçevesinde işletmenin sürekliliği konusunu sıklıkla vurguladıkları ve bu konunun denetim raporunda nasıl ele alındığı,
Vik ve Walter (2017)	Büyük denetim firmaları arasında KDK'ların raporlama uygulamalarında farklılıklar olduğu,
Boonyanet ve Promsen (2018)	KDK'ların yatırımcılar için çok az bilgilendirici değere sahip olduğu, Finansal oranlar, özellikle de hisse başına kazanç, hisse senedi fiyatları, borçlar ile pozitif yönde anlamlı ilişkide olduğu,
Sirois ve diğerleri (2018)	KDK'ların denetçi raporunda iletildiğinde nispeten daha fazla dikkat çektiği, Raporlanan KDK sayısının, mali tablo kullanıcılarının raporun diğer kısımlarına olan ilgisini azalttığı,
Tiron-Tudor ve diğerleri (2018)	Denetçilerin, KDK raporlamasına olumlu yaklaştığı,
Tušek ve Jezovita (2018)	KDK paragrafının denetçi raporunun iletişimsel değerini artırdığı ve bu sayede iletişim ve bilgi boşluklarının daraldığı,
Akdoğan ve Bülbül (2019)	KDK paragrafının denetim raporlarına dahil edilmesinin hem denetimin kapsamını hem de denetim kalitesini artıran bir faktör olduğu,
Dos Santos ve diğerleri (2019)	KDK paragrafının açıklanmasının denetim prosedürlerini artırdığı,
Gold ve Heilmann (2019)	KDK raporlamasının işletmelere etkisinin daha fazla araştırılması gerektiği,
Pinto ve Morais (2019)	Denetim ücreti ile açıklanan KDK sayısı arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu,
Segal (2019)	KDK paragrafının denetçi raporunun şeffaflık düzeyini artırmadığı,
Velte ve Issa (2019)	KDK paragraflarının etkilerinin, incelenen paydaşlara (hissedarlar, borç verenler, dış denetçiler, yönetim kurulları ve diğer paydaşlar) göre olumlu veya olumsuz olarak değişebildiği,

Abdullatif ve Al-Rahahleh (2020)	Raporlanan KDK'ların alacak hesapları, stoklar, yatırım amaçlı gayrimenkuller ve gelir/hasılat gibi kalemlere vurgu yaptığı, Denetim firmalarının genel olarak KDK'ların niteliği ve içeriği konusunda fikir ayrılığına düştüğü, Denetlenen şirkete özgü KDK'lar yerine sektöre özgü KDK'ların raporlandığı, Yönetişim veya iç kontrollerle ilgili KDK raporlamaktan kaçınıldığı, BDS 701'in uygulanması ve denetçi takdir yetkisinin belirsizliği,
Botes, Low ve Sutton (2020)	KDK'ların, denetim beklenti boşluğunu ve denetim raporlarında sunulan sorunları ele alma konusunda yetersiz olduğu,
Kitiwong, ve Sarapaivanich (2020)	KDK açıklamalarının denetim kalitesini iyileştirmede,
Köhler ve diğerleri (2020)	KDK paragrafının iletişimsel değerinin olmadığı,
Wuttichindanon ve Issarawornrawanich (2020)	Denetim firması türü, denetlenen işletmenin sektörü, yan kuruluşları olup olmaması ve karlılık durumu göstergelerinin raporlanan KDK sayısını etkilediği,
Yalçın (2020)	Denetim firmasının dört büyüklerden biri olması, denetlenen işletmenin sürekliliği hakkında belirsizlik olması ve cari yılda bir önceki denetim firmasının değiştirilmiş olması durumlarında bağımsız denetim raporunda daha az sayıda kilit denetim konusu raporlandığı,
Barghathi ve diğerleri (2021)	KDK raporlaması ile birlikte özellikle borsada işlem gören büyük firmalarda daha iyi iletişim ve şeffaflık yoluyla denetim kalitesinin arttığı,
Coram ve Wang (2021)	KDK'ların denetim raporunda açıklanmasının denetim beklenti boşluğunu etkilemediği,
Çakalı (2021)	Raporlanan KDK sayısının denetlenen işletmenin sektörüne ve denetleyen firmanın büyüklüğüne göre farklılık gösterdiği,
Çeltikçi ve Atay (2021)	KDK uygulamalarının risk değerlendirme ve özellikle riske karşılık verme sürecinde etkin bir şekilde ele alınmasının, kalite kontrol faaliyetleri kapsamında denetim kalitesini olumlu etkilediği,
Moroney ve diğerleri (2021)	KDK'ların dahil edilmesinin yatırımcıların dikkatini yeni ve genişletilmiş mesajlara çektiği, Dört büyük denetim firması tarafından yapılan KDK raporlamasının algılanan denetim kalitesini artırdığı,
Rautiainen ve diğerleri (2021)	KDK'ların denetim kalitesini iyileştirmede, KDK'ların denetim sürecini daha akıcı hale getirdiği,
Varıcı ve Kalıpçı Çağırın (2021)	Açıklanan kilit denetim konusu sayısına denetçi türünün, işletme büyüklüğünün ve likidite açısından cari oranın etki ettiği,
Al-mulla ve Bradbury (2022)	Denetim raporlarında, KDK paragrafı ile birlikte, işletmeler tarafından stoklarla ilgili yapılan açıklamaların arttığı,
Seebeck ve Kaya (2022)	KDK paragrafının denetçi raporunun iletişimsel değerini artırdığı,
Tez ve Gücenme Gençoğlu (2022)	İşletmelerin iç kontrol sistemleri ile kilit denetim konuları arasında kuvvetli bir ilişki olduğu ve sektörlerin yapısal özelliklerine bağlı olarak farklılıklar arz ettiği,
Uludağ (2022)	Kilit denetim konuları sayesinde finansal raporlarla bağlantının bilgi kullanıcılarına daha güçlü ve etkin bir şekilde açıklanabileceği,
Zhang ve Shailer (2022)	Denetim ekibinin uzmanlığı arttıkça, raporlanan KDK sayısının azaldığı,

Burke ve diğerleri (2023)	KDK açıklamalarının piyasaya bilgi akışını artırmadığı, Beklenmeyen konularda açıklanan KDK'lara piyasanın olumsuz tepki vereceğine dair sınırlı kanıtlar bulunması,
Jayanti ve Fatima (2023)	Denetçinin KDK raporlama tecrübesi arttıkça, raporlanan KDK'ların okunabilirlik düzeyinin zorlaştığı,
Terzi ve Şen (2023)	KDK'ların raporlanması ile denetim kalitesi arasında anlamlı ilişki olduğu,
Yaşar ve Yalçın (2023)	Denetim prosedürlerinin ifade edildiği KDK paragrafında, uygulanan denetim prosedürlerinin neticesinde önemli bir bulguya, hata veya yanlışlığa rastlanmadığı yönünde ifadelerin sıklıkla gözlendiği,
Muñoz-Izquierdo ve diğerleri (2024)	Mali tablo kullanıcılarının, firma risklerini değerlendirmek için KDK açıklamalarını kullanabileceği,
Rousseau ve Zehms (2024)	KDK paragraflarının denetçiler tarafından farklı şekillerde raporlandığı,

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, yüksek enflasyon durumu ve TMS 29 standardının, KDK olarak incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. TMS 29 kapsamında yürütülecek muhasebe düzeltmeleri, finansal tablolarda ve firma performansının gerçeğe uygun gösteriminde farklılıklara yol açacak önemli etkiye sahip işlemlerdir. Bu yönüyle bu çalışma literatürde konuyla ilgili ihtiyacı karşılayacak özgün bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Bu kapsamda, bu çalışmada daha önce KDK olarak raporlanmamış olan yüksek enflasyon konusu ele alınarak, KDK raporlamasının denetim raporlarındaki yeri, önemi ve etkileri başka bir perspektiften ele alınmıştır. Önceki literatürden farklı olarak, KDK paragrafı bir bütün olarak değil, ilgili yılda önemi ortaya çıkan bir konu üzerinden KDK paragraflarının mevcut durumu nitel ve nicel analizlerle incelenmiş ve durum tespiti yapılmıştır.

Yöntem

Bu bölümde, Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı Kapsamında Kilit Denetim Konularının Raporlanmasını Etkileyen Faktörler konusundaki araştırmanın amacı, örnekleme, yöntemi ve betimleyici istatistiki bilgileri hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın amacı

BDS 701, işletmelerin denetimlerinde denetçi tarafından önemli kabul edilen konuların KDK paragrafı altında açıklanmasını gerektirmektedir. 2021 yılından itibaren Türkiye’de yüksek enflasyonlu ekonomi durumu söz konusu olduğundan, 2023 yılında işletmelerin mali tablolarında enflasyon düzeltmesi yapması yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak 2023-2024 yılları süresince, söz konusu enflasyon muhasebesi işlemlerinin yürütülmesinde düzenleyici kuruluşlar, uygulayıcı meslek kuruluşları ve işletme yönetimleri arasında görüş ayrılıkları oluşmuş ve çeşitli tebliğlerle uygulama ertelenmiştir. Tüm yasal düzenlemeler ve uygulama farklılıklarının yanı sıra, enflasyon ile ilgili yürütülecek muhasebe işlemleri veya enflasyon düzeltmeleri, işletmelerin finansal tablolarında değişikliklere neden olabilecek ve bu durum da firma performansını etkileyebilecektir. Bu nedenle, 2023 yılı denetim raporlarında yüksek enflasyon konusunun, denetçiler tarafından KDK olarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, TMS 29 standardının KDK paragraflarında nasıl ele alındığının değerlendirilmesi ve KDK olarak raporlanmasını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın araştırma sorusu;

Bağımsız denetim raporlarında TMS 29 standardının KDK olarak raporlanmasını etkileyen finansal ve finansal olmayan faktörler nelerdir?

Araştırma sorusuna cevap aramak üzere, nitel ve nicel analiz yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Çalışmada, denetçilerin, enflasyonun, şirketlerin mali tabloları üzerindeki etkisini nasıl belirledikleri, bu etkiyi yayınlanan denetim raporlarında KDK olarak nasıl değerlendirdikleri ve KDK raporlamalarını etkileyen faktörler incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemi

Araştırmanın ana kütesini BIST TÜM Endeksinde listelenen 531 şirket oluşturmaktadır. Endekste yer alan 136 mali sektör dışında kalan 395 şirket araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan incelemede, analizlerinin yapıldığı tarihte Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinde, BIST TÜM Endeksinde yer alan şirketlerden 2023 yılı 12 aylık finansal raporunu yayınlayan mali sektör dışı 230 şirket örnekleme oluşturmaktadır. Örneklem Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2

Örneklem Tablosu

BIST TÜM	Mali şirketler	Diğer şirketler	Raporu yayınlanmış olan	Örneklemin temsil yüzdesi
531	136	395	230	% 58

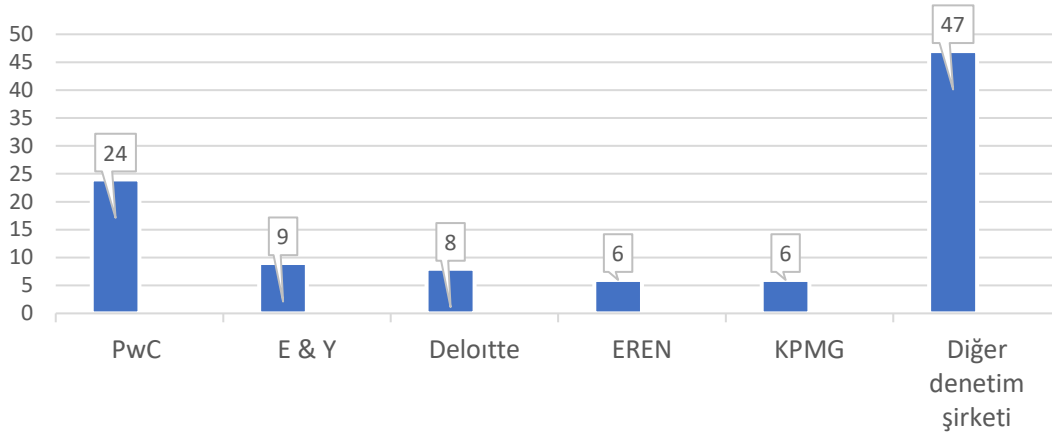
Tablo 3’te görüldüğü üzere, örneklem 37 ayrı alt sektörden oluşmakta olup, herhangi bir sektörde yoğunlaşma bulunmamaktadır. Bu sektörel dağılım görüntüsü örneklemin homojenliği ve herhangi bir sektörün baskın özelliklerinin araştırma analizlerini etkilememesi bakımından önemlidir.

Tablo 3

Örneklem Sektörel Dağılımı Tablosu

S.No	Alt Sektör	Sayı	Yüzde	S.No	Alt Sektör	Sayı	Yüzde
1	Enerji	16	6,96	20	Gübre ve Zirai Ürünler	4	1,74
2	Metal Ana Sanayi	16	6,96	21	Orman Ürünleri ve Mobilya	4	1,74
3	Bilişim ve Yazılım	15	6,52	22	Deri ve Benzer Ürünler	3	1,30
4	Çimento, Beton	15	6,52	23	İçecek	3	1,30
5	Gıda	15	6,52	24	Lokanta ve Oteller	3	1,30
6	Dayanıklı Tüketim	14	6,09	25	Petrol	3	1,30
7	Diğer Kimyasal Ürünler	14	6,09	26	Toptan Ticaret	3	1,30
8	Otomotiv	14	6,09	27	Gaz Dağıtım ve Taşımacılık	2	0,87
9	Bina Malzemeleri	9	3,91	28	İdari ve Destek Hizmet Faal.	2	0,87
10	İlaç & Sağlık	9	3,91	29	Madencilik ve Kıymetli Maden	2	0,87
11	Tekstil	9	3,91	30	Telekomünikasyon, Haberleşme	2	0,87
12	İmalat	8	3,48	31	Boya	1	0,43
13	Elektrik Malzemeleri	6	2,61	32	Cam	1	0,43
14	Giyim Eşyası	6	2,61	33	Kırtasiye	1	0,43
15	İletişim ve Savunma	6	2,61	34	Medya	1	0,43
16	Perakende Ticaret	6	2,61	35	Mesleki, Bilimsel Teknik Faal.	1	0,43
17	Kâğıt Ürünleri	5	2,17	36	Spor ve Eğlence sektörü	1	0,43
18	Ulaştırma	5	2,17	37	Tarım ve Hayvancılık	1	0,43
19	Bayındırlık ve İmar	4	1,74				

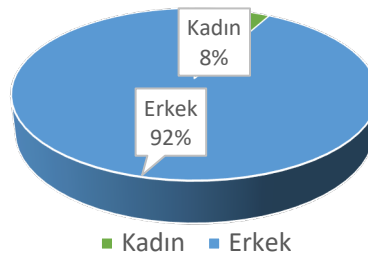
Örnekleme yer alan şirketlerin denetim firması büyüklüğü bakımından dağılımı Grafik 1’de gösterilmektedir. Grafik 1’e göre, 2023 yılı denetimlerinde, örneklemin yüzde 47’si dört büyük denetim firmasından biri tarafından, yüzde 53’ü ise ulusal ve uluslararası diğer denetim firmaları tarafından denetlenmiştir. PWC 55 şirket denetimi ile ilk sırada (%24), E&Y 20 şirket denetimi ile ikinci sırada (%9), Deloitte 19 şirket ile üçüncü sırada (%8), EREN 14 şirket ile dördüncü sırada (%6) ve KPMG 13 şirket ile beşinci sırada (%6) yer almaktadır. Örneklemin geri kalanını denetleyen denetim firmaları ise 122 şirketin denetimini gerçekleştirmiştir.



Grafik 1. Denetim Firması Türü

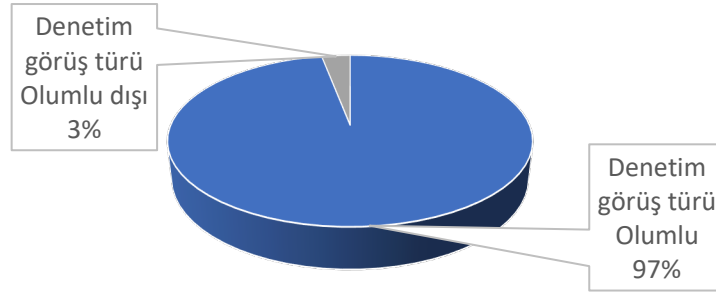
Sorumlu ortak baş denetçi bakımından yapılan incelemede, 230 şirketin denetimini, 122 farklı denetçinin üstlendiği, denetçi başına ortalama 1,88 şirket denetimi düştüğü hesaplanmıştır. Ancak, 65 denetçinin örneklemdaki bir şirketin, 26 denetçinin örneklemdaki 2 şirketin, 13 denetçinin örneklemdaki 3 şirketin, 10 denetçinin örneklemdaki 4 şirketin, 2 denetçinin örneklemdaki 5 şirketin, 4 denetçinin örneklemdaki 6 şirketin, 1 denetçinin örneklemdaki 8 şirketin ve son olarak 1 denetçinin örneklemdaki 9 şirketin denetiminden sorumlu olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, örneklemda yer alan şirketleri denetleyen denetçiler göz önüne alındığında, denetçilerin yüzde 53'ünün örneklemin yüzde 28'ini denetlediği belirlenmiştir.

Denetimlerden sorumlu baş denetçi cinsiyeti bakımından yapılan değerlendirme sonucu, Grafik 2'de gösterilmektedir. Grafik 2'de görüldüğü üzere 2023 yılında kadın denetçiler, örneklemin ancak yüzde 8'inin; erkek denetçiler ise örneklemin yüzde 92'sinin sorumlu baş denetçisi olarak görev almıştır.



Grafik 2. Denetçi Cinsiyeti

Denetim görüşü türü bakımından yapılan inceleme Grafik 3'te gösterilmiş olup, olumlu görüşe sahip denetim raporlarının örneklemin yüzde 97'sini oluşturduğu, sadece 7 şirketin (%3) şartlı görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir.



Grafik 3. Denetim Görüş Türü

Olumlu dışı denetim görüşü verilen şirketlerden 2'si büyük denetim firması tarafından, 5'i ise diğer denetim firmaları tarafından denetlenmiştir. Ayrıca söz konusu görüşün raporlandığı denetçi raporlarından, sadece 1'i kadın, diğer 6'sı erkek denetçiler tarafından hazırlanmıştır.

Araştırma yöntemi

Araştırma amacına uygun olarak, nitel ve nicel analiz yöntemleri bir arada kullanılmıştır. İlk olarak nitel araştırmada şirketler aşağıdaki göstergeler bakımından incelenmiştir:

- Sektör,
- Denetçi cinsiyeti,
- Denetim firması büyüklüğü,
- Denetim görüş türü,
- Raporlanan KDK sayısı,
- Raporda yer alan KDK paragrafının metin uzunluğu,
- TMS 29'un KDK olarak raporlanması,
- TMS 29'un KDK paragrafındaki sırası,
- TMS 29 konulu KDK'ların toplam KDK paragrafına oranı,
- TMS 29 uygulamasının KDK paragrafı dışında ayrıca dipnotlarda ele alınıp alınmadığı,
- TMS 29'un denetçi tarafından KDK olarak belirlenme nedenleri,
- Denetçinin KDK'yı ele alış şekilleri,
- KDK'nın ele alınışında sonuçları etkileyen bulgu beyanı yapılıp yapılmadığı,
- Denetçinin, TMS 29 standardı işlemlerini 2022 yılı mali tablolarına da uyguladığına dair beyanda bulunması,

Nicel araştırmada iki ayrı model test edilmiş olup, ilk model TMS 29'un KDK olarak raporlanıp raporlanmadığı konusundaki bağımlı değişken ile ve ikinci model ise TMS 29 konulu KDK'ların toplam KDK paragrafı içindeki oranı ile kurulmuştur. Modellerde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Bağımlı ve bağımsız değişkenler tablosu

Bağımlı değişkenler ve açıklamaları	
TMS29KDK	TMS 29 KDK olarak raporlanmışsa 1; değilse 0
TMS29KDK/TOPKDK	TMS 29 KDK metin uzunluğu/Toplam KDK paragrafı metin uzunluğu
Bağımsız değişkenler ve açıklamaları	
AKO	Aktif karlılık oranı
ÖKO	Özkaynak karlılığı
PD/DD	Piyasa değeri/ defter değeri
FAVÖK	Faiz ve vergi öncesi kar
NKBÜY	İ işletmesinin T-1 yılına göre Net kar büyümesi
BORÇ/ÖZK	Borç/ özkaynak oranı
İŞBYK	İşletme büyüklüğü
HALAÇK	Halka açıklık oranı
DENŞİR	Denetim şirketi türü

Çalışmada kullanılan nicel veriler için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış ve bu verilerin normal dağılıma uygunlukları, çarpıklık-basıklık katsayılarına göre incelenmiştir. TMS 29'un KDK olarak raporlanması durumunu temsil eden ilk modelde, ikili (binary) lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. TMS 29 konulu KDK'ların toplam KDK paragrafı içindeki oranının bağımlı değişken olarak kullanıldığı ikinci modelde ise, lineer regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın nitel ve nicel bulguları ayrı başlıklar halinde ele alınarak değerlendirilmiştir.

Nitel araştırma bulguları

Nitel araştırmada, TMS 29 konulu KDK metinleri incelenmiştir. KDK paragrafları metin uzunlukları bakımından analiz edilmiştir. İncelenen 230 şirketin 228'inde en az bir KDK, 167'sinde TMS 29 konulu KDK açıklanmış olup, bu çalışmada incelenen KDK paragrafları toplam 1.297.227 kelimededen oluşmaktadır. TMS 29 konulu KDK'ların, 167 denetim raporunda, en az 140 kelime ile, en fazla 3.274 kelime ile ve ortalama 1.917 kelime ile ifade edildiği tespit edilmiştir.

TMS 29 konulu KDK'ların toplam KDK paragrafı içindeki yeri incelendiğinde ise, toplam KDK paragrafının en az yüzde 10'unun ve en fazla yüzde 85'inin enflasyon muhasebesinin uygulanması ile ilgili açıklamalardan oluştuğu görülmüştür.

Tablo 5, örneklemede yer alan şirketlerin açıkladıkları toplam KDK sayılarını, TMS 29 konulu KDK açıklayan şirket sayısını, TMS 29 konulu KDK'yı ilk sırada yayınlayan şirket sayısını ve TMS 29 konulu KDK'lar hakkında dipnotlarda ayrıca açıklama yapan şirket sayılarını, KDK'nın ele alınışı esnasında önemli bulgu olup olmasını ve önceki yıl (2022) finansal sonuçlarının güncellenip güncellenmediğini beyan eden şirket sayılarını sektörel dağılım ile birlikte göstermektedir.

Tablo 5

Tanımlayıcı İstatistik (KDK)

S.No	Satır Etiketleri	Sektördeki şirket sayısı	Toplam KDK sayısı	Enflasyon KDK açıklayan şirket sayısı	TMS 29 ifadesi	Enflasyon KDK 1. Sırada açıklayan şirket sayısı	Enflasyon KDK hakkında Dipnotlarda ayrıca açıklama yapan şirket sayısı	Bulgu hakkında beyan	2022 değiştirilmiş
1	Bayındırlık ve İmar	4	8	2	1	0	2	0	0
2	Bilişim ve Yazılım	15	30	7	5	1	6	0	0
3	Bina Malzemeleri	9	21	9	7	4	6	1	1
4	Boya	1	2	1	1	0	1	0	0
5	Cam	1	2	1	0	0	1	0	0
6	Çimento, Beton	15	33	11	9	2	10	1	1
7	Dayanıklı Tüketim	14	34	11	9	6	9	0	0
8	Deri ve Benzer Ürünler	3	8	2	2	2	2	0	0
9	Diğer Kimyasal Ürünler	14	27	10	5	1	9	0	0
10	Elektrik Malzemeleri	6	16	6	3	2	5	0	0
11	Enerji	16	40	11	7	3	11	0	0
12	Gaz Dağıtım ve Taşımacılık	2	5	1	1	1	1	0	0
13	Gıda	15	32	13	6	3	12	0	0
14	Giyim Eşyası	6	13	5	3	0	5	0	0
15	Gübre ve Zirai Ürünler	4	11	3	1	1	3	0	0
16	İçecek	3	7	3	3	0	3	1	1
17	İdari ve Destek Hizmet Faal.	2	4	2	1	1	1	0	0
18	İlaç & Sağlık	9	18	6	4	3	6	1	1
19	İletişim ve Savunma	6	10	3	3	1	3	1	1
20	İmalat	8	21	7	6	3	5	1	1
21	Kağıt Ürünleri	5	11	5	3	1	5	1	1

22	Kırtasiye	1	2	1	1	1	0	0	0
23	Lokanta ve Oteller	3	7	2	1	0	2	0	0
24	Madencilik ve Kıymetli Maden	2	5	2	1	1	2	0	0
25	Medya	1	2	1	1	1	1	0	0
26	Mesleki, Bilimsel Teknik Faal.	1	3	1	0	0	1	0	0
27	Metal Ana Sanayi	16	35	10	5	4	9	3	3
28	Orman Ürünleri Ve Mobilya	4	7	1	2	1	1	0	0
29	Otomotiv	14	29	11	9	5	7	0	0
30	Perakende Ticaret	6	12	3	3	1	0	0	0
31	Petrol	3	10	3	3	2	3	0	0
32	Spor ve Eğlence sektörü	1	2	0	0	0	0	1	1
33	Tarım ve Hayvancılık	1	4	1		0	1	0	0
34	Tekstil	9	21	9	7	3	6	1	1
35	Telekomünikasyon, Haberleşme	2	7	1	0	0	1	0	0
36	Toptan Ticaret	3	8	2	2	0	2	0	0
37	Ulaştırma	5	11	0	0	0	0	0	0
Genel Toplam		230	518	167	115	54	142	20	12
Yüzde		-	-	%73	%69	%32	%85	%12	%7

Tablo 5 özetlendiğinde;

- Örneklemede yer alan 230 şirketin 228'si (%99) en az bir adet KDK açıklamıştır.
- 228 şirket tarafından toplam 518 KDK açıklanmıştır.
- 228 şirketin 167'si (%72), TMS 29 konulu KDK açıklamıştır.
- TMS 29 konulu KDK açıklayan 167 şirketin 12'sinin (%7), 31 Aralık 2022 tarihli finansal tabloları da enflasyon muhasebesine tabi tutulduğu denetçi tarafından beyan edilmiştir.
- Yüksek enflasyon konusu açıklanan 167 KDK'nın 115'i (%69), konuyu ele aldığı KDK başlığında "TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama" ifadesine yer vermiştir.
- TMS 29 konulu 167 KDK'nın 54'ü (%32), KDK paragrafında ilk sırada yer almıştır.
- Raporlanan yüksek enflasyon konulu 167 KDK'nın 142'sinin (%85), ayrıca *Bilanço Dipnotlarında* açıklanarak ele alındığı denetçi tarafından beyan edilmiştir.
- TMS 29 konulu KDK açıklayan 167 denetim raporunun 20'sinde (%12), denetim esnasında gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde önemli bir bulgunun olmadığı denetçi tarafından ifade edilmiştir.

Tablo 6, örnekleme yer alan şirketler tarafından açıklanan 518 KDK'nın denetim konuları bakımından dağılımını göstermektedir. Örneklem üzerinde yapılan incelemede, raporlanan 518 KDK, 41 farklı konu başlığında sınıflandırılmıştır.

Toplam içinde ağırlık değeri yüzde birin altında olan KDK'lar olarak birleştirilmiş ve ağırlığı yüzde birin üzerinde olanlar Tablo 6'da listelenmiştir.

Tablo 6

Raporlanan KDK Tablosu

S.No	KDK isimleri	Sayı	Yüzde
1	Enflasyon muhasebesi	167	32,24
2	Hasılatın muhasebeleştirilmesi	131	25,29
3	Ticari alacakların geri kazanılabilirliği/muhasebeleştirilmesi	51	9,85
4	Maddi duran varlıkların muhasebeleştirilmesi	37	7,14
5	Şerefiye ve maddi olmayan duran varlıkların değer düşüklüğü testleri	17	3,28
6	Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değer ölçümleri	16	3,09
7	Stokların muhasebeleştirilmesi	15	2,90
8	Arazi, arsa ve binaların gerçeğe uygun değer ölçümleri	12	2,32
9	Finansal borçlar	7	1,35
10	Aktifleştirilen geliştirme maliyetleri	6	1,16
11	Hasılatın muhasebeleştirilmesi	6	1,16
12	Kiralamalar	6	1,16
13	Diğer KDK'lar	47	9,07
Genel Toplam		518	100,00

Buna göre, en fazla açıklanan KDK yüzde 32'lik payla, yüksek enflasyon ile ilgili KDK'lardan oluşmaktadır. İkinci en sık açıklanan KDK yüzde 25'lik payla hasılat ve üçüncü en sık açıklanan KDK ise yüzde 10'luk pay ile ticari alacaklardır. TMS 29 konulu KDK'lar örneklemin üçte birini, ilk üç sırayı alan KDK'lar ise toplam KDK'ların yüzde 67'sini oluşturmaktadır.

Ayrıca, TMS 29 konulu KDK'lar ve KDK'ların nasıl ele alındığı konusunda yapılan açıklamalar, metin analizi ile incelenmiştir. İlk olarak, enflasyon muhasebesi uygulamasının KDK olarak kabul edilmesinin nedenleri ve ikinci olarak, denetim ekibi tarafından konunun nasıl ele alındığı hakkında yapılan açıklamalar maddeler halinde tespit edilmiştir¹.

¹ Tespit edilerek sayılan ifadeler, denetçiler tarafından denetim raporlarında KDK paragrafında geçtiği şekliyle alınmıştır.

Buna göre, örnekleme yer alan şirketlerin KDK paragraflarında, yüksek enflasyonun KDK olarak belirlenme nedenleri aşağıdaki gibi özetlenerek listelenmiştir:

- Denetlenen işletmenin geçerli para birimi olan Türk lirasının 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla yüksek enflasyonlu ekonomi para birimi olarak değerlendirilmesi,
- Mali tabloların güncel satın alım gücü kullanılarak hazırlanması, doğru sonuçların elde edilmesini sağlamak için bir dizi karmaşık prosedür ve işlem gerektirmesi,
- TMS 29 uygulamasına ilişkin sürecin anlaşılmasının karmaşık olması,
- Denetim faaliyetleri esnasında harcanan ek denetim çabası,
- Enflasyon muhasebesi hesaplamalarındaki yüksek karmaşıklık,
- Kullanılan tarihi verilerin eksik veya yanlış olması riski,
- Yeniden düzenlemede kullanılan tahminlerin varlığı ve belirsizliği
- Enflasyon muhasebesi uygulanmasında kullanılan verilerin doğru ve tam olmaması riski,
- Enflasyon muhasebesi uygulamasının finansal tablolarda yaygın ve tutarsal olarak önemli etkiye sahip olması,
- Enflasyon muhasebesi uygulanmasının, şirketlerin özellikle finansal raporlamayla ilgili kontrol faaliyetlerinde değişikliğe yol açması
- Yeniden düzenleme sürecinde uygulanan yöntem ve hesaplamaların karmaşıklığı,

Örnekleme yer alan şirketlerin enflasyon muhasebesi uygulaması hakkında KDK'ları ele alış şekilleri de ayrıca metin analizi ile incelenmiştir. Buna göre, örnekleme yer alan 167 şirketin denetim raporunda KDK olarak raporlanan enflasyon muhasebesi uygulaması, denetçiler tarafından aşağıdaki unsurlar bakımından ele alınmıştır:

- Yönetim tarafından tasarlanan ve uygulanan TMS 29 uygulamasına ilişkin sürecin anlaşılması için şirket politikaları ve muhasebe politikaları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.
- Yönetim tarafından yapılan parasal ve parasal olmayan kalemler ayrımının TFRS'ye uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığı kontrol edilmiştir.
- Parasal olmayan kalemlerin ayrıntılı detayları temin edilmiş, tarihi maliyetleri ve satın alım tarihleri destekleyici belgelerle örneklem yöntemiyle test edilmiştir.
- Yönetimin kullandığı muhakemelerin uygunluğu, geçerli uygulamalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve her dönemde tutarlı bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı kontrol edilmiştir.
- Bilinen uygulamalarla karşılaştırarak ve sektör bilgisi ve denetçi deneyimine bağlı olarak değerlendirilmiş ve yönetim tarafından kullanılan tahminlerin makul olup olmadığı incelenmiştir.
- Hesaplamalarda kullanılan genel fiyat endeksi oranlarının, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan Türkiye'deki Tüketici Fiyat Endeksi'nden elde edilen katsayılar ile kontrol edilerek; parasal olmayan kalemlerin, gelir tablosunun ve nakit akış tablosunun yeniden düzenlenerek hazırlanmasının, enflasyon etkileri ve matematiksel doğrulukları test edilmiştir.
- TMS 29'un uygulanmasının finansal tablolara ilişkin dipnotlarda yer alan açıklamalarının TFRS'lere göre yeterliliğinin değerlendirilmesi.

- TMS 29 "Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama" uygulamasına ilişkin gerçekleştirdiğimiz bu çalışmalar neticesinde önemli bir bulgumuz olmamıştır.

Nicel araştırma bulguları

Araştırmanın nicel analizlerinde, 230 şirkete ait KDK varlığı ve enflasyon/KDK oranları modellenerek test edilmiştir. Çalışmada kullanılan nicel veriler için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış ve bu verilerin normal dağılıma uygunlukları, çarpıklık-basıklık katsayılarına göre incelenmiştir. Çarpıklık-basıklık katsayıları $[-3,3]$ arasında dağıldığından veriler normal dağılıma uygun olarak kabul edilmiştir.

İki gruplu kategorik veriler ile sayısal değişkenler arası ilişkiler eta katsayısı ile yorumlanmıştır. Bağımlı değişken olarak ele alınan KDK varlığı verileri, var/yok şeklinde iki grupta incelendiği için, ikili (binary) lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. İkinci modelde Enflasyon/KDK oranı bağımlı değişken olarak kullanıldığında ise, değişkenler numerik olduğundan ve normallik koşulu sağlandığından lineer regresyon analizi yapılmıştır.

Anlamlılık bulguları %1, %5, %10 önem düzeylerine göre değerlendirilmiştir. İstatistiksel analiz bulgularının tamamı, R-Project programı (R Core Team, 2024) ve bu programda bulunan corrplot paketi (Wei ve Simko, 2021, s. 6) kullanılarak elde edilmiştir.

Tablo 7

Araştırma Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı Analiz Bulguları

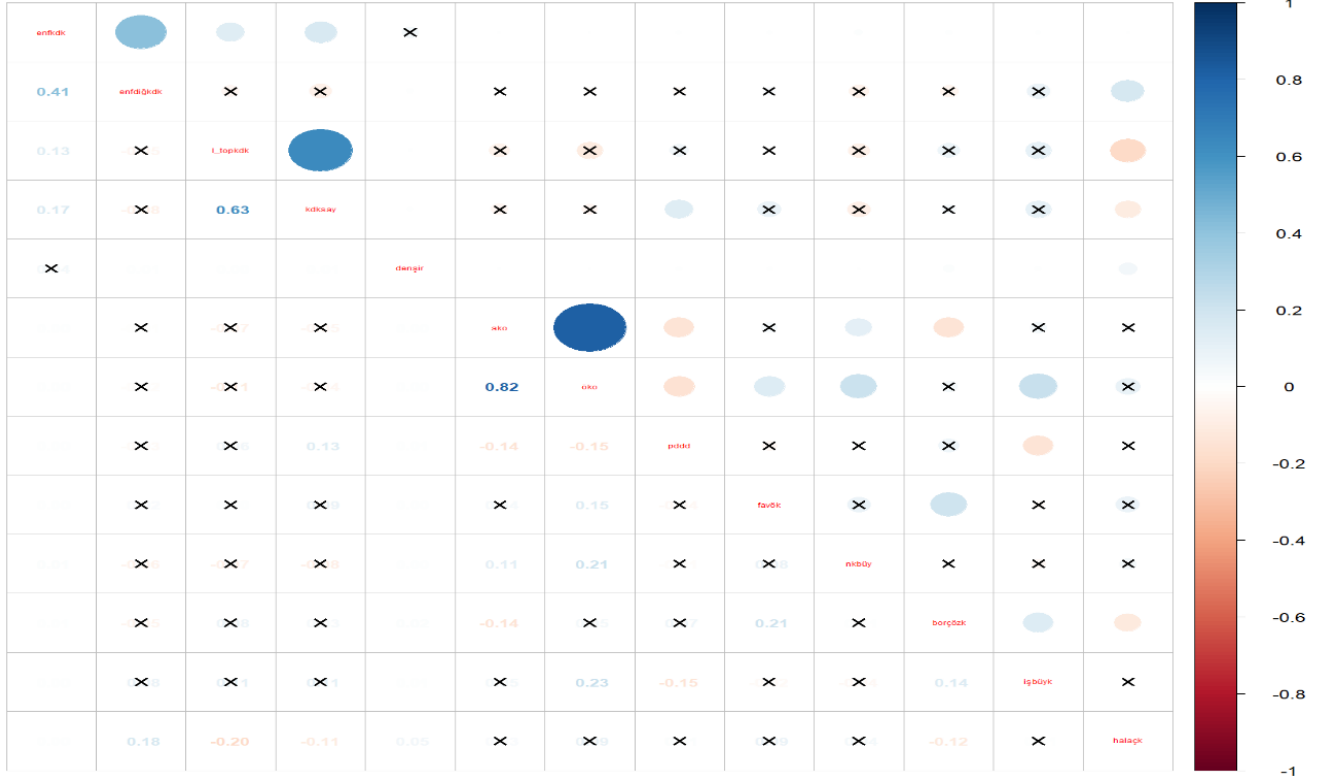
Değişken	Ort	SS	Min	Maks	Çarp	Bas
TOPKDK	8.450	0.860	1.950	9.690	-3.310	17.840
AKO	7.760	11.160	-47.180	49.650	-0.050	3.290
ÖKO	16.600	21.600	-49.650	110.880	0.520	1.760
PDDD	5.860	24.030	0.220	287.100	10.080	106.030
FAVÖK	34.140	158.530	-98.480	1782.910	7.650	73.710
NKBÜY	44.340	144.850	-98.850	911.950	3.030	11.990
BORÇÖZK	39.000	22.980	0.000	97.870	0.220	-0.690
İŞBÜYK	22.210	1.850	15.170	28.290	-0.040	1.150
HALAÇK	35.250	18.600	2.000	97.000	0.920	0.480

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, Med: Medyan, Min: Minimum, Maks: Maksimum, Çarp: Çarpıklık, Bas: Basıklık.

Tablo 7’de araştırmada kullanılan tüm verilere ait tanımlayıcı bulgular verilmiştir. Bulgulara göre işletmelerin, TOPKDK ortalaması 8.450, AKO ortalaması 7.760, ÖKO ortalaması 16.600, PD/DD ortalaması 5.860, FAVÖK ortalaması 34.140, NKBÜY ortalaması 44.340, BORÇÖZK ortalaması 39.000, İŞBÜYK ortalaması 22.210 ve HALAÇK ortalaması 35.250 olarak bulunmuştur. Ayrıca kategorik iki bağımsız değişkenden KDK durumu var olan firmaların oranı %72 iken, denetim şirketi dört büyük firmadan biri olan şirketlerin oranı da %7’dir.

Grafik 4’te, araştırmada kullanılan sayısal ve kategorik değişkenler arası ilişki katsayılarına yönelik veri görselleştirme bulguları gösterilmiştir. Çizilen bu grafiğe göre, genel anlamda değişkenler arası düşük düzeyde

ilişkiler gözlenmektedir. Bağımlı değişken olan KDK varlığı ile üç faktör arasında anlamlı bir ilişki gözlenirken, enflasyon/KDK ile iki faktör arasında anlamlı bir ilişki gözlenmektedir.



Grafik 5. Değişkenlerin ilişki grafiği

Not: X işareti ilişkinin anlamsız olduğunu göstermektedir. %10 önem düzeyini aşan katsayılar anlamsız kabul edilmiştir.

Regresyon analizlerine geçmeden önce bağımsız değişkenlerin varyans enflasyon faktörü (VIF) değerlerine bakılarak, çoklu bağlantı sorununun olup olmadığı araştırılmıştır. Tablo 8'de yer alan VIF değerleri 10'un altında olduğu için, modellerde çoklu bağlantı sorunu bulunmadığı tespit edilmiş ve regresyon analizlerine geçilmiştir.

Tablo 8

Bağımsız Değişkenlere Ait VIF Değerleri

Bağımsız değişken	VIF
L_TOPKDK	1,782
KDKSAY	1,788
DENŞİR	1,128
AKO	3,797
ÖKO	4,199
PDDD	1,092
FAVÖK	1,124
NKBÜY	1,086
BORÇÖZK	1,214
İŞBÜYK	1,217
HALAÇK	1,150

Tablo 9’da TMS 29 konulu KDK varlığını etkileyen temel faktörleri tespit etmek için uygulanan lojistik regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, KDK varlığı üzerinde L_TOPKDK, KDKSAY ve BORÇÖZK değişkenleri istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahiptir.

Tablo 9

KDK Varlığı İçin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları

Değişken	OR	Alt sınır	Üst sınır	p	
Sabit terim	0,005	0,000	1,893	0,080	*
L_TOPKDK	1,719	0,985	3,000	0,056	*
KDKSAY	2,949	1,589	5,472	<0,01	***
DENŞİR	0,945	0,466	1,917	0,876	
AKO	0,955	0,889	1,025	0,200	
ÖKO	1,027	0,989	1,068	0,168	
PDDD	1,018	0,966	1,073	0,509	
FAVÖK	1,002	0,998	1,007	0,324	
NKBÜY	0,998	0,996	1,001	0,145	
BORÇÖZK	0,979	0,962	0,997	0,024	**
İŞBÜYK	1,006	0,816	1,241	0,953	
HALAÇK	1,005	0,985	1,024	0,638	
n	230				
Nagelkerke R²	31,9%				
Cox-Snell R²	22,1%				

Alt ve üst sınırlar, %95 güven düzeyinde odds oranlarına ait güven aralıklarını göstermektedir. OR: Odds oranı

Odds oranlarına bakıldığında, BORÇÖZK oranındaki 1 birimlik artış, TMS 29 konulu KDK'nın var olma olasılığını %20,1 düzeyinde azaltmaktadır. Benzer şekilde KDK sayısındaki 1 birimlik artış, TMS 29 konulu KDK'nın var olma olasılığını %194,9 düzeyinde artırmaktadır. Son olarak L_TOPKDK düzeyinde gerçekleşecek olan 1 birimlik artış, TMS 29 konulu KDK'nın var olma olasılığında %71,9 oranında artışa yol açmaktadır.

Tablo 10'da enflasyon/KDK oranlarını etkileyen bağımsız değişkenleri belirlemek için uygulanan lineer regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, İŞBÜYK ve HALAÇK değişkenleri, Enflasyon/KDK oranları üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahiptir. Anlamlı bulunan her iki değişkenin de regresyon katsayıları pozitif olduğu için, İŞBÜYK ve HALAÇK verilerindeki artışın, enflasyon/KDK oranlarını da artırması öngörülmektedir. Benzer şekilde İŞBÜYK ve HALAÇK verilerindeki azalış, enflasyon/KDK oranlarını da azaltmaktadır. Katsayılar incelendiğinde, İŞBÜYK değişkenindeki 1 birimlik bir artışın enflasyon/KDK verilerinde 0,120 birimlik bir artışa yol açmaktadır. Ek olarak, HALAÇK verilerindeki 1 birimlik artış, enflasyon/KDK verilerinde 0,161 birimlik bir artışın olmasını sağlamaktadır.

Tablo 10

Enflasyon/KDK Oranı İçin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları

Değişken	Beta	Alt sınır	Üst sınır	P
Sabit terim	0,043	0,089	0,483	0,630
L_TOPKDK	0,036	0,088	0,415	0,679
KDKSAY	-0,111	0,088	-1,263	0,208
DENŞİR	-0,101	0,141	-0,715	0,475
AKO	0,073	0,128	0,571	0,568
ÖKO	-0,113	0,135	-0,841	0,401
PDDD	0,003	0,069	0,046	0,963
FAVÖK	0,045	0,070	0,648	0,518
NKBÜY	-0,061	0,069	-0,893	0,373
BORÇÖZK	-0,038	0,072	-0,519	0,604
İŞBÜYK	0,120	0,073	1,659	0,098
HALAÇK	0,161	0,070	2,282	0,024
n	230			
R²	5,8%			
Düzeltilmiş R²	1.4%			

Alt ve üst sınırlar, %95 güven düzeyinde regresyon katsayılarına ait güven aralıklarını göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Türkiye’de yüksek enflasyonlu dönemlerde faaliyetlerini yürüten şirketlerin mali tabloları, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artışlardan olumsuz şekilde etkilenmektedir. Mali tabloların denetim sonuçlarını gösteren bağımsız denetim raporları ise olası olumsuz etkilerin yansımalarının izlenmesi için önemli bir araçtır. Bu çalışmada, Türkiye’de yüksek enflasyon ortamında çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren halka açık şirketlerin, bağımsız denetim raporlarında, enflasyondan kaynaklı konuların ele alınıp alınmadığı ve nasıl değerlendirildiği nitel ve nicel göstergelerle incelenmiştir.

Nitel bulgular, denetim raporlarının büyük bir kısmının (%73) enflasyon ile ilgili mali tablo düzeltme işlemlerini TMS 29 kapsamında ele aldığı ve denetimde kilit bir konu olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. TMS 29 konulu KDK açıklayan raporların yüzde 71’i, ilgili paragrafta TMS 29 standardından bahsetmiş ancak diğer raporlar standarttan bahsetmeyerek sadece enflasyon muhasebesi kavramı ile ilgili önemli konuları açıklamıştır. Bu bulgu, enflasyon muhasebesi konusu denetim raporunda KDK olarak ele alınırken, TMS 29 standardının önemine dikkat çekmektedir. Burada TMS 29 ifadesinin araştırma unsuru olarak yer alıp almamasının incelenmesi, TMS 29’un 2005 yılından itibaren standartlar arasında yer almasına rağmen bu süre zarfında pratikte uygulamaya çok fazla konu olmamasından kaynaklanmıştır. Finansal bilgi kullanıcıları bakımından enflasyon ile ilgili muhasebe işlemlerinin bir standart bağlamında yürütüldüğü hakkında, denetçi tarafından standart belirtilerek açıklama yapılması olumlu bir açıklama şekli olarak tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir.

TMS 29'a göre enflasyon düzeltmesine ilişkin temel hususların muhasebe politikaları olarak dipnotlarda açıklanması gerekmektedir (TMS 29, s. 19). Buna göre, örneklemin büyük çoğunluğunda, denetçi tarafından TMS 29 konulu KDK'ların dipnotlarda ele alınışı hakkında da beyanda bulunulduğu tespit edilmiştir. Dipnotlarda yer alan açıklamalar, KDK olarak verilen konunun önemli yönlerinin tam olarak anlaşılmasına ve tam açıklama ilkesinin uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Dipnotlar ve beraberinde açıklayıcı bilgiler, finansal tabloların niteliğini artırıcı etkiye sahiptir. Dolayısıyla finansal tabloların, kullanıcılara sunduğu birçok finansal olmayan bilgi, finansal tablo dipnotları ve diğer açıklayıcı notlarla sunulmaktadır (Özkan ve diğerleri, 2008).

BDS 701, raporlanan KDK'ların denetçi görüşüne (olabildiğince) yakın yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak, raporlanan KDK'ların hangi sırayla sunulacağını denetçinin mesleki muhakemesine bırakmaktadır (BDS 701, s. 18). Bu kapsamda, incelenen örneklemin üçte birinde, TMS 29 konulu KDK'ların ilk sırada yer alması, denetçi muhakemesi bakımından TMS 29 konusunun önemine işaret etmektedir. Standart kural olarak KDK'ların sırası hakkında bir açıklama yapmamıştır, ancak KDK'lar, denetçi raporunda bildirilmesi, denetçinin gözünden yürütülen denetime ilişkin en çok önem arz eden konuların vurgulanması amacını taşır. BDS 701, raporlanan KDK'ların denetçi görüşüne (olabildiğince) yakın yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak, raporlanan KDK'ların hangi sırayla sunulacağını denetçinin mesleki muhakemesine bırakmaktadır (BDS 701, s. 18). Bulgular, denetim görüşüne en yakın yer verilen konu olarak TMS 29'un tespit edildiğini göstermiş olup, bu durum konunun önemliliği konusunda varsayımı ulaşılmamasını sağlamaktadır.

Diğer yandan enflasyon muhasebesi uygulaması hakkında KDK raporlayan tüm denetim raporlarında, konu benzer şekilde ifade edilmiştir. İlgili şirketler için konunun neden KDK olarak ele alındığı, özellikle mali bir yük veya sorun yaratıp yaratmadığı belirtilmemiştir. Yüksek enflasyon ortamının Türkiye'de yerleşik tüm şirketleri doğal olarak etkilediği ve tüm şirketlerin denetimlerinde önemli yer tutacağı beklenmektedir. Buna rağmen, TMS 29 konulu KDK'lar incelendiğinde tüm denetim raporlarında benzer ifadelerin yer alması, ayrıntılara ve şirkete özgü açıklamalara yer verilmemesi konunun yeterince ele alınmadığı çıkarımına neden olmaktadır.

TMS 29 konulu KDK'ların denetçi tarafından ele alınış şekilleri incelendiğinde ise, raporların yine benzer şekilde ifade edildiği görülmüştür. İlgili şirketler için, konunun neden KDK olarak ele alındığı yeterince ve şirkete özgü şekilde açıklanmadığı gibi, konunun ele alınış biçimi de hemen her denetim raporunda aynı ve benzer şekilde ifade edilmiştir. Ancak, denetçi tarafından uygulanan denetim prosedürlerinin neticesinde önemli bir bulguya, hata veya yanlışlığa rastlanıp rastlanmadığını beyan eden raporlar (örneklemin %12'si) bulunmaktadır.

Araştırmanın nicel bulgularına göre ise, TMS 29'un KDK olarak raporlanmasının, raporlanan KDK sayısı ve KDK paragraf uzunluğu ile doğru orantılı olarak arttığı tespit edilmiştir. Diğer yandan finansal değişkenlerden borç/özkaynak oranı, TMS 29'un KDK olarak raporlanması ile ters orantılı olarak artmaktadır. Buna göre, toplam kaynaklar içinde borç oranı daha yüksek olan işletmelerde TMS 29'un KDK olarak raporlanması daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Yüksek enflasyon ortamlarında, kaynak ihtiyacını borçlanma ile finanse eden şirketlerin enflasyondan etkilenme düzeyleri, özkaynak ile finanse eden işletmelere oranla daha yüksektir. Buna göre, borç oranı yüksek işletmelerde enflasyonun daha önemli bir konu olması gerekirken incelenen denetim raporlarında aksi yönde bir bulguya ulaşılmıştır. Bu durum, KDK paragraflarının oluşturulmasında borç/kaynak değişkenleri açısından beklenmeyen bir sonucu yansıtmaktadır.

TMS 29 konulu KDK metin uzunluğunun toplam KDK paragrafı içindeki oranının bağımlı değişken olarak seçildiği ikinci modelin bulgularına göre ise; işletme büyüklüğü ve şirketlerin halka açıklık oranı arttıkça, TMS 29 konulu KDK açıklamalarının toplam KDK paragrafı içinde daha fazla yer tuttuğu tespit edilmiştir. Buna göre, toplam aktiflerle ölçülen işletme büyüklüğü ve halka açıklık oranı arttıkça, enflasyon düzeltmesine konu finansal kalem sayısı arttığından enflasyon konulu KDK raporlanma ihtimali de artmaktadır.

Tüm sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, BIST TÜM endeksinde yer alan şirketlerin, 2023 yılı bağımsız denetimlerinde TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardının önemli bir yer tuttuğu, denetim prosedürlerini ve denetim raporlarını genişlettiği, finansal tablo kullanıcılarının dikkatlerini yüksek enflasyon konusuna çektiği sonuçlarına varılmıştır. Analizler, TMS 29 konulu KDK raporlamasının önceki yıllarda ilk sırada yer alan hasılat ve ticari alacaklar konularının önüne geçtiğini ve KDK paragraf uzunluğunu artırdığını göstermiştir. Ayrıca şirketlerin borç oranlarının, işletme büyüklüğünün ve halka açıklık oranlarının TMS 29 konulu KDK raporlanmasında etkili finansal değişkenler olduğu da araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

TMS 29 standardının uygulanmasını zorunlu hale getiren şartlar, enflasyonun finansal tablolar üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, finansal tabloların bu etkilerden arındırılması ve nihai olarak gerçeğe uygun raporlama yapılmasını gerektirmektedir. Faaliyet sonuçları ve finansal performans üzerinde önemli değişikliklere neden olabilecek bu düzeltme işlemleri ile ilgili yapılan denetimlerin denetçi raporlarında KDK olarak ve dipnotlarda açıklamalarla ele alınması, finansal bilgi kullanıcılarına karar süreçlerinde katkı sağlayacaktır.

Araştırma sonuçları, denetim raporlarında KDK'ların bildirilmesi ve konunun denetimde nasıl ele alındığı kısımlarında denetçiler tarafından sıklıkla benzer ifadelerin kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, literatürde KDK paragraflarının, iletişim değerinin zayıf olduğu ve etkin bir fayda ortaya koymadığı yönündeki önceki bulguları (Bédard ve diğerleri, 2014; Li, 2017; Kavut ve Güngör, 2018; Kitiwong ve diğerleri, 2019; Segal 2019; Aktaş ve Acar, 2020; Kitiwong ve Sarapaivanich, 2020; Köhler ve diğerleri, 2020; Coram ve Wang, 2021; Zhang ve Shailer, 2022; Burke ve diğerleri, 2023; Dej-anan ve diğerleri, 2023) desteklemektedir. Buna göre, KDK olarak belirlenen konuların, denetim raporlarında doğrudan denetlenen şirketler ile ilgili bilgilere ve gerekli açıklamalara yer verilerek raporlanması ile, KDK paragraflarının etkinliğinin ve iletişim değerinin artırılacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Abdullatif M, Al-Rahahleh AS. (2020). Applying a new audit regulation: Reporting key audit matters in Jordan. *Int J Audit.* 2020; 24: 268–291. <https://doi.org/10.1111/ijau.12192>
- Akdoğan, N.ve Bülbül, S. (2019). Bağımsız denetçi raporlarında kilit denetim konularının bildirilmesinde BIST 100 şirketlerindeki ilk uygulama sonuçlarının değerlendirmesine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Vol. 18 No.56: 1-24
- Aktaş, R. ve Acar, M. (2020). Bağımsız Denetimde Önemlilik Perspektifinden Kilit Denetim Konuları: BIST 100 Uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 38(2), 185-214. <https://doi.org/10.17065/huniibf.557531>
- Al-mulla, M. ve Bradbury, M. E. (2022). Auditor, client and investor consequences of the enhanced auditor's report. *International Journal of Auditing*, 26(2), 134–150. <https://doi.org/10.1111/ijau.12255>
- Barghathi, Y., Mirani, S. ve Khan, N. U. (2021). Audit quality and earnings management after communicating Key Audit Matters (KAMs) in the UAE–audacity and auditors' perspectives. *Journal of Accounting and Management Information Systems*, 20(2), 173-198.
- BDS, 701.(2017). BDS 701 Kilit denetim konularının bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi.<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS701.pdf>
- Bédard, J., Gonthier-Besacier, N. ve Schatt, A. (2014). Costs and benefits of reporting key audit matters in the audit report: The French experience. *In international symposium on audit research* (Vol. 24, pp. 1-24).
- Boonyanet, W. ve Promsen, W. (2018). Key audit matters: Just little informative value to investors in emerging markets. *Chulalongkorn Business Review*, 41(2), 153-183.
- Botes, V., Low, M. ve Sutton, A. (2020). Key audit matters and their implications for the audit environment. *International Journal of Economics and Accounting*, 9(4), 374-396.
- Brant E. Christensen., Steven M. Glover. ve Christopher J. Wolfe. (2014). Do critical audit matter paragraphs in the audit report change nonprofessional investors' decision to invest?. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory* .1 November 2014; 33 (4): 71–93. <https://doi.org/10.2308/ajpt-50793>
- Burke, J. J., Hoitash, R., Hoitash, U. ve Xiao, S. (2023). The disclosure and Consequences of US critical audit matters. *The Accounting Review*, 98(2), 59-95.
- Coram PJ. ve Wang L.(2021). The effect of disclosing key audit matters and accounting standard precision on the audit expectation gap. *Int J Audit.* 2021; 25: 270–282. <https://doi.org/10.1111/ijau.12203>
- Cordos, G. S. ve Fülöp, M. T. (2015). Understanding audit reporting changes: introduction of key audit matters. *Journal of Accounting & Management Information Systems/Contabilitate si Informatica de Gestiune*, 14(1).
- Çakalı, K. R. (2021). Bağımsız denetim raporlarında yeni uygulama: Kilit denetim konularının raporlanması ve BİST 100 analizi. *Denetişim* (23), 60-77.
- Çeltikci, P. ve Atay, M. S. (2021). Kilit denetim konuları (KDK) standardı uygulaması ile bağımsız denetim kalite ilişkisi üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (60), 547-570. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.883040>
- Dej-anan B., Chollada, C., Atchahra, C. & Jiradtikhan, W. (2023), Communicating the Consequences of the COVID-19 Pandemic in the Auditor's Report and its impact on Future Firm Performance, *Journal of Business Administration*, Volume 46, Issue 179, pp. 54-75. <http://doi.org.10.14456/jba.2023.13>
- Dos Santos Marques, D., Portugal, G. T. ve Almeida, S. R. V. (2019). The impact generated by the key audit matters on the application of audit procedures. *European Journal of Scientific Research*, 152(2), 144-152.
- Filipovic, I., Bartulovic, M. ve Filipovic, M. (2016). Emphasis of matter paragraph-practice of audit reporting in the Republic of Croatia. *In International OFEL Conference on Governance, Management and Entrepreneurship* (p. 388). Centar za istrazivanje i razvoj upravljanja doo.
- Gold, A. ve Heilmann, M. (2019) The consequences of disclosing key audit matters (KAMs): A review of the academic literature. *Maandblad Voor Accountancy en Bedrijfseconomie* 93(1/2): 5-14. <https://doi.org/10.5117/mab.93.29496>
- Jayanti, D. ve Fatima, E. (2023). The readability of key audit matters paragraph in auditor's report: A study from asean countries. *Media Riset Akuntansi, Auditing & Informasi*, 23(2), 257-272.
- Karapınar, A. ve Dölen, T. (2020). Bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konusu açıklamaları: Türkiye örneği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(4), 763-780. <https://doi.org/10.31460/mbdd.781322>

- Kavut, F. L. ve Güngör, N. (2018). Bağımsız denetimde kilit denetim konuları: BIST-100 şirketlerinin 2017 yılı analizi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 16(59), 59-70
- Kitiwong, W. & Srijunpetch, S. (2019). Cultural influences on the disclosures of key audit matters. *Professional Accounting Journal*, 15(46), 45-63. DOI: 10.14456/jap.2019.10
- Kitiwong, W. ve Sarapaivanich, N. (2020). Consequences of the implementation of expanded audit reports with key audit matters (KAMs) on audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 35(8), 1095-1119.
- Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N. ve Theis, J. (2020). The effects of key audit matters on the auditor's report's communicative value: Experimental evidence from investment professionals and non-professional investors. *Accounting in Europe*, 17(2), 105-128. <https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1726420>
- Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N. & Theis, J. (2020) The Effects of Key Audit Matters on the Auditor's Report's Communicative Value: Experimental Evidence from Investment Professionals and Non-professional Investors, *Accounting in Europe*, 17(2), 105-128. <https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1726420>
- Li, H. (2017). The benefit of adding key audit matters to the auditing report, advances in economics. *Business and Management Research*, 49, 21-24. <https://10.2991/icemse-17.2017.6>
- Marques, D., Portugal, G. T. ve Almeida, S. R. V. (2019). The impact generated by the key audit matters on the application of audit procedures. *European Journal of Scientific Research*, 152(2), 144-152. useful in assessing the financial distress level of a client firm?. *The British Accounting Review*, 56(2), 101200
- Moroney, R., Phang, S. Y. ve Xiao, X. (2021). When do investors value key audit matters?. *European Accounting Review*, 30(1), 63-82.
- Muñoz-Izquierdo, N., Pincus, M. ve Wellmeyer, P. (2024). Are key audit matter disclosures useful in assessing the financial distress level of a client firm?. *The British Accounting Review*, 56(2), 101200.
- Özkan, A., Güngör Tanç, Ş., & Tanç, A. (2008). Finansal tablo dipnotlarının kamuyu aydınlatmadaki öneminin belirlen-mesine yönelik bir araştırma. *World of Accounting Science*, 10(3). <https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=44b2da7a-20ac-397e-b2f0-20e8ffdae62b>
- Pinto, I. ve Morais, A. I. (2019). What matters in disclosures of key audit matters: Evidence from Europe. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 30(2), 145-162.
- R Core Team (2024). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL <https://www.R-project.org/>.
- Rautiainen, A., Saastamoinen, J. ve Pajunen, K. (2021). Do key audit matters (KAMs) matter? Auditors' perceptions of KAMs and audit quality in Finland. *Managerial Auditing Journal*, 36(3), 386-404.
- Rousseau, L. M. ve Zehms, K. M. (2024). It's a matter of style: The role of audit firms and audit partners in key audit matter reporting. *Contemporary Accounting Research*, 41(1), 529-561.
- Seebeck, A. ve Kaya, D. (2022). The power of words: An empirical analysis of the communicative value of extended auditor reports. *European Accounting Review*, 32(5), 1185-1215. <https://doi.org/10.1080/09638180.2021.202109>
- Segal, M. (2019). Key audit matters: insight from audit experts. *Meditari Accountancy Research*, 27(3), 472-494.
- Sirois, L.P., Jean B. ve Palash, B. (2018). The informational value of key audit matters in the auditor's report: Evidence from an eye-tracking study. *Accounting Horizons* 1 June 2018; 32 (2): 141-162. <https://doi.org/10.2308/acch-52047>
- Terzi, S. ve Kıymetli Şen, İ. (2023). Kilit denetim konuları raporlamasının denetim kalitesine etkisi: Türkiye'ye ilişkin bulgular. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 22(68), 59-74. <https://doi.org/10.55322/mbakis.1098821>
- Tez, B., ve Gücenme Gençoğlu, Ü. (2022). Kilit denetim konuları ve COSO ilkeleri: sektörel karşılaştırma. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 15(1), 85-116. <https://doi.org/10.29067/muvu.950994>
- Tiron-Tudor, A., Cordos, G. S. ve Fülöp, M. T. (2018). Stakeholders' perception about strengthening the audit report. *African Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 6(1), 43-69.
- TMS 29. (2005). *Yüksek enflasyonlu ekonomilerde finansal raporlama standardı*. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_29_2018.pdf
- Tuşek, B. ve Ježovita, A. (2018). The key audit matters as an element of the independent auditor's report—a booster to the corporate governance. *Inter EU Law East: journal for the international and european law, economics and market integrations*, 5(2), 242-276.
- Uludağ, S. (2022). Raporlama süreçlerinde değer yaratımı açısından kilit denetim konuları: b1st-30 şirketleri üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 885-910. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1181531>

- Varıcı, İ. ve Kalıpçı Çağırın, F. (2021). Kilit denetim konularına etki eden faktörler: BIST KOBİ Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (32), 87-106. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.905561>
- Velte, P. ve Issa, J. (2019). The impact of key audit matter (KAM) disclosure in audit reports on stakeholders' reactions: a literature review. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 323-341.
- Vik, C. ve Walter, M. C. (2017). *The reporting practices of key audit matters in the Big five audit firms in Norway* (Master's thesis, BI Norwegian Business School).
- Wei, T., Simko, V., Levy, M., Xie, Y., Jin, Y. ve Zemla, J. (2017). Package 'corrplot'. *Statistician*, 56(316), e24.
- Wuttichindanon, S. ve Issarawornrawanich, P. (2020). Determining factors of key audit matter disclosure in Thailand. *Pacific Accounting Review*, 32(4), 563-584.
- Yalçın, N. (2020). Raporlanan kilit denetim konularının sayısını etkileyen faktörler: Borsa İstanbul'da bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4), 4220-4230.
- Yaşar, A. ve Yalçın, N. (2022). BİST şirketleri denetçi raporlarının kilit denetim konularına uygulanan denetim prosedürleri sonuçlarına işaret edilmesi yönünden incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 19.1 (2023): 14-33.
- Zhang, P. F. ve Shailer, G. (2022). The impact of audit committee expertise on external auditors' disclosures of key audit matters. *International Journal of Auditing*, 26(2), 151-170. <https://doi.org>

Extended Abstract

Purpose

Independent audit reports are an important source of information for users. In order to increase the suitability and usability of audit reports, a new practice that includes paragraphs on Key Audit Matters (KAM) has been adopted since 2016. Accordingly, issues deemed important by the auditor regarding the audited companies are presented in a separate paragraph. In this context, it has been observed that the inflation accounting practice that emerged with the continuous increase in the general price level in Turkey was reported as KAM in the 2023 independent audit reports. This study examines the disclosures within the scope of TAS 29 Financial Reporting Standard in Hyperinflationary Economies reported as KAM. The research aims to evaluate how the TAS 29 standard is addressed in the KAM paragraphs and to examine the factors affecting its reporting as KAM. In this context, the research question of the study is; What are the financial and non-financial factors affecting the reporting of the TAS 29 standard as KAM in independent audit reports?

Design and methodology

This study is a research article and was prepared using both qualitative and quantitative analysis methods. The study examined how auditors determine the impact of inflation on companies' financial statements, how they evaluate this impact as KAM in the published audit reports, and the factors affecting KAM reporting. All companies operating in the BIST ALL index (excluding financial companies) and publishing their 2023 annual financial reports were selected as a sample for the study. The sample consists of 230 companies from 37 different sectors (non-financial sector) that published their 2023 12-month financial reports from the companies included in the BIST ALL Index. In accordance with the purpose of the research, qualitative and quantitative analysis methods were used together. First, in the qualitative research, companies were examined in terms of selected indicators (sector, auditor gender, audit firm size, audit opinion type, number of reported KAMs, etc.). Two separate models were tested in the quantitative research, the first model was built with the dependent variable of whether TAS 29 was reported as KAM. The second model was built with the ratio of TAS 29 subject KAMs within the total KAM paragraph.

Findings

In this study, it was examined with qualitative and quantitative indicators whether and how inflation-related issues were addressed in the independent audit reports of publicly held companies operating in various sectors in Turkey in a high inflation environment.

Qualitative findings reveal that a large portion of audit reports (73%) address inflation-related financial statement adjustment transactions within the scope of TAS 29 and consider them as a key issue in the audit. 71 percent of the reports explaining the TAS 29 subject matter mentioned the TAS 29 standard in the relevant paragraph, but other reports did not mention the standard and only explained important issues related to the concept of inflation accounting. This finding draws attention to the importance of the TAS 29 standard while the subject of inflation accounting is addressed as a KAM in the audit report.

According to TAS 29, the basic issues regarding inflation adjustment should be explained in the footnotes as accounting policies (TAS 29, s. 19). Accordingly, it was determined that in the vast majority of the sample, the auditor also made a statement about the treatment of TAS 29 subject KAMs in the footnotes.

TSA 701 states that the reported KAMs should be included as close as possible to the auditor's opinion. However, it leaves the order in which the reported KAMs will be presented to the auditor's professional judgment (TSA 701, s. 17). In this context, the fact that TAS 29 subject KAMs were in the first place in one-third of the sample examined indicates the importance of TAS 29 in terms of auditor judgment.

On the other hand, the subject was expressed in a similar manner in all audit reports reporting KAMs on inflation accounting practice. It was not stated why the subject was treated as KAM for the relevant companies, and whether it created a financial burden or problem in particular. It is expected that the high inflation environment naturally affects all companies located in Turkey and will have an important place in the audits of all companies. Despite this, when the TAS 29 subject KAMs are examined, the fact that all audit reports contain similar expressions and do not include details and company-specific explanations leads to the conclusion that the subject is not adequately addressed.

When the auditor examines the TAS 29 subject KAMs, it is seen that the reports are expressed in a similar manner. For the relevant companies, the reason why the subject is addressed as KAM is not sufficiently explained in a company-specific manner, and the way the subject is addressed is also expressed in the same and similar manner in almost every audit report. However, there are reports (12% of the sample) stating whether a significant finding, error or mistake was encountered as a result of the audit procedures applied by the auditor.

According to the quantitative findings of the research, it has been determined that the reporting of TAS 29 as KAM increases in direct proportion to the number of KAMs reported and the length of the KAM paragraphs. On the other hand, the debt/equity ratio, which is one of the financial variables, increases inversely with the reporting of TAS 29 as KAM. Accordingly, the reporting of TAS 29 as KAM was lower in companies with a higher debt ratio within total resources. In high inflation environments, the level of inflation impact of companies that finance their resource needs with debt is higher than companies that finance them with equity. Accordingly, while inflation should be a more important issue in companies with a high debt ratio, the audit reports examined found the opposite. This situation reflects an unexpected result in terms of debt/resource variables in the creation of KAM paragraphs. According to the findings of the second model, where the ratio of the KAM text length on TAS 29 within the total KAM paragraph was selected as the dependent variable; it was determined that as the size of the company and the public float ratio of the companies increase, the KAM disclosures on TAS 29 take up more space within the total KAM paragraph. Accordingly, as the size of the company measured with total assets and the public float ratio increase, the probability of reporting KAM on inflation also increases since the number of financial items subject to inflation adjustment increases.

Research limitations

The main mass of the research consists of companies included in the BIST ALL Index. During the data collection period of the research, 136 of the 531 BIST companies were excluded from the sample because they were financial sector companies and 165 of them did not disclose their financial reports by the end of 2023. This situation shows the limitation of the research.

Implications

When all the results are evaluated together, it is concluded that TAS 29 Financial Reporting Standard in Hyperinflationary Economies has an important place in the 2023 independent audits of the companies included in the BIST ALL index, expanding audit procedures and audit reports, and drawing the attention of financial statement users to the issue of high inflation. The analyses have shown that the TAS 29 subject KAM reporting has surpassed the revenue and trade receivables issues that were in the first place in previous years and increased the length of the KAM paragraphs. In addition, the results of the research also show that the debt ratios, business size and free float ratios of the companies are effective financial variables in the TAS 29 subject KAM reporting. The research results reveal that similar expressions are frequently used by auditors in the sections on the notification of KAMs in audit reports and how the issue is addressed in the audit. This situation explains the findings in the literature that the communication value of KAM paragraphs is weak and they do not provide an effective benefit. Accordingly, it can be said that the effectiveness and communication value of the KAM paragraphs can be increased by reporting the issues determined as KAM by including information and necessary explanations directly related to the audited companies in the audit reports.

Originality/value

In the literature research, no study was found in which high inflation and TAS 29 standard were examined as KAM. In this respect, this study was designed as original research that will meet the need in the literature on the subject. In addition, KAMs are generally examined with qualitative methods, but in this study, we used qualitative and quantitative methods together.